



**POVJERENSTVO ZA PRISUTNOST U SVIJETU –  
PREDSJEDNIŠTVO MVOFS-a  
PROGRAM FORMACIJE  
ZA AKTIVNU PRISUTNOST SVJETOVNIH FRANJEVACA U SVIJETU**

Veljača 2013.

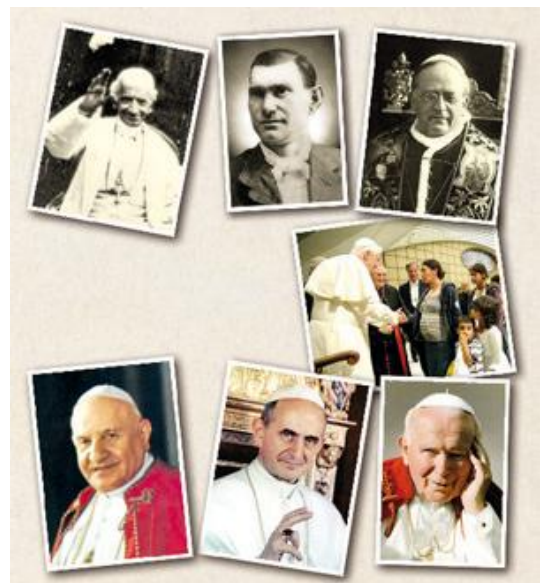
Temu pripremio fra Amando Trujillo Cano, TOR, u suradnji s Gianlucom Listom, OFS

## Uvod

Prošloga mjeseca, kako bismo napravili uvod u cijeli tečaj, obradili smo temu uloge vjernika laika u društvu s gledišta crkvenog nauka. Ovoga mjeseca želimo ići dalje i obraditi načela socijalnog nauka Crkve (SNC), kako bismo podsjetili svjetovne franjevce na još neke smjernice za uključivanje u život društva, kao i vrednovanje i unaprjeđenje politike, prava, društvenih i ekonomskih sustava i drugog. Prije nego započnemo obrađivati ova načela, čini se prikladnim reći nekoliko riječi o prirodi i povijesti katoličkog socijalnog učenja:

Izraz „socijalni nauk“ seže do Pija XI. i označava doktrinarni „corpus“ koji se odnosi na teme od društvene važnosti, a razvio se je u Crkvi- počevši od enciklike *Rerum novarum* pape Lava XIII., preko Učiteljstva rimskih Prvosvećenika i biskupa u zajedništvu s njima. Socijalna skrb jamačno nije započela tim dokumentom, jer se Crkva nije nikada pokazivala kao nezainteresirana za društvo; pa ipak, enciklikom „*Rerum novarum*“ započinje novi put: uglavljajući se na višestoljetnu tradiciju, ona označava novi početak i bitan razvoj naučavanja na socijalnom području.<sup>1</sup>

Kao dio njegovog razotkrivajućeg procesa, katolički socijalni nauk razvio je neka osnovna načela kojima korijen nije samo u ljudskoj mudrosti ili inteligenciji, iako se on služi doprinosom različitih društvenih znanosti (sociologije, ekonomije, antropologije itd.), kako bi mogao izložiti vlastiti teološki sadržaj, kako pojašnjava *Kompendij socijalnog nauka Crkve*:



Ta načela, izraz cjelovite istine o čovjeku koju se spoznaje preko razuma i vjere, proizlaze „iz susreta evanđeoske poruke i njezinih zahtjeva sažetih u vrhovnoj zapovijedi ljubavi prema Bogu i bližnjemu i u pravедnosti, s jedne, te problemima koji proizlaze iz društvenog života, s druge strane“. Crkva u tijeku povijesti i u svjetlu Duha, mudro razmišljajući u krilu svoje tradicije vjere, mogla je tim načelima davati sve točnije utemeljenje i konfiguraciju, postupno ih tumačeći u nastojanju da dosljedno odgovori zahtjevima vremena i stalnom razvoju društvenoga života (br. 160).

<sup>1</sup> PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005. br. 87, str. 74

## 1. Načela katoličkog socijalnog nauka

*Kompendij* nabraja četiri trajna, opća i temeljna načela socijalnog nauka Crkve koja se smatraju samim središtem ovoga nauka. To su: *dostojanstvo ljudske osobe, opće dobro, supsidijarnost i solidarnost* (br. 160). Ova načela se ne trebaju promatrati zasebno, nego kao dio „jedinstvenog doktrinarnog *corpusa* koji tumači društvene stvarnosti na cjelovit način“ (br. 162). Njihova vrijednost izvire iz njihove sposobnosti da „pokazuju moguće putove za izgradnju dobrog, istinski obnovljenoga društvenog života“ (br. 162). Budući da se bave ponašanjem osoba, skupina i institucija, čija sloboda i izbori utječu na društveni život, ta načela imaju duboko moralni smisao jer upućuju na posljednje temelje koji taj društveni život uređuju (usp. br. 163).

### a. Načelo dostojanstva ljudske osobe ili presonalističko načelo<sup>2</sup>

Ljudska osoba primila je jedinstveno i neotuđivo dostojanstvo od Boga koji je stvorio muškarca i ženu kao živu sliku Božju<sup>3</sup>, i otkupio ih utjelovljenjem i Kristovim pashalnim misterijem. Prema tome, njezino neusporedivo dostojanstvo ne dolazi niti ovisi o okolnostima kao što su nacionalnost, rasa, spol, dob, društveni status, jezik, etničko porijeklo itd. Crkva poziva sve narode da priznaju dostojanstvo svake ljudske osobe, osobito onih koji su siromašni i koji trpe, i da se prema njoj odnose kao prema izvoru i temelju društvenog života, kao i da se prizna da je ona aktivni subjekt i cilj, a ne objekt ili pasivni element (usp. *Kompendij*, 106).



Ovo načelo bi se trebalo razmotriti u svjetlu univerzalnoga grijeha i univerzalnoga spasenja, kao i brojnih profila ljudske osobe: njezinog jedinstva kao materijalnog i duhovnog bića, otvorenosti transcendentnome, jedincatosti, vrijednosti i granicama njezine slobode, njezine društvenosti, njezinih prava i dužnosti, kao i onih koja pripadaju narodima, itd. (br. 115. -159.).

### b. Načelo općeg dobra

*Kompendij* definira načelo kao „skup onih uvjeta društvenog života koji grupama i pojedincima omogućuju da potpunije i lakše dođu do vlastitog savršenstva“ (br. 164). Ovo načelo ima temelj u dostojanstvu, jedinstvu i jednakosti svih ljudi; nedjeljivo je od njih i samo s njima ga je moguće postići, unaprijediti i sačuvati njegovu učinkovitost, vodeći računa i o budućim naraštajima. Ovo načelo se jednostavno može objasniti kao težnja za dobrom svih ljudi i svake osobe; ova težnja bi trebala biti primarni cilj svakog društva (usp. br. 165) i svake osobe, u skladu sa sposobnostima svake osobe i povijesnim okolnostima svakoga društva, kroz cjelovito promicanje ljudske osobe i s poštovanjem prema njoj i njezinim temeljnim pravima. Ova obveza uključuje sve razine društva, strukture svake pojedine nacije i međunarodnu suradnju (usp. br. 166). Ovim općim dobrom ne bi se trebalo služiti prema krnjim viđenjima podložnima djelomičnim prednostima koje se iz njega mogu steći, nego bi, umjesto toga, trebalo biti promovirano u svojoj cjelovitosti, pozivajući na stalno rastuću odgovornost za dobro drugoga (usp. br. 167).

Osim za svaku pojedinu osobu, političke vlasti su također odgovorne za postizanje općega dobra, što je smisao njihova postojanja (usp. br. 168). Njihovo sudjelovanje, zajedno s

<sup>2</sup> Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Kompendij*, br. 105. -159.

<sup>3</sup> Usp. II. vatikanski sabor, *Gaudium et spes*, br. 11.

doprinosom svakoga člana društva, pomaže pomiriti „partikularna dobra skupina i pojedinaca“ (br. 169.), te brinuti o dobru svih, uključujući i one koji se nalaze u manjini. O općem dobru ne bi trebalo razmišljati ograničavajući ga samo na njegovu društvenoekonomsku i povijesnu dimenziju, budući da je usmjereno prema postizanju posljednjih ciljeva čovječanstva i svega stvorenoga u Bogu, najvišemu dobru (usp. br. 170).

### c. Opća namjena dobara

*Kompendij* navodi definiciju načela opće namjene dobara iz pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*: „Bog je zemlju i sve što ona sadrži namijenio svim ljudima i svim narodima, tako da bi stvorena dobra morala pritjecati po pravičnosti svima, pod vodstvom pravde i ljubavi“ (GS, 69). Socijalni nauk Crkve izlaže tvrdnju da je ovo načelo prirodno i urođeno i da se svi ljudi s njime rađaju (br. 171). „Tom se načelu moraju pokoriti sva druga prava bilo koje vrste, uključivši i pravo vlasništva i slobodne trgovine; ona, dakle, ne smiju onemogućavati ostvarivanje spomenutog načela, nego moraju, naprotiv, to olakšavati“ (br. 172). Ovo načelo poziva ljude „na njegovanje slike gospodarstva nadahnuta na moralnim vrijednostima“, tako da se ostvari „pravedan i solidarni svijet, u kojemu stvaranje bogatstva može poprimiti pozitivnu funkciju“ (br. 174). Uz to, treba učiniti svaki napor kako bi se zajamčilo da nijedna osoba ili država ne ostane na marginama razvoja, osobito imajući u vidu nova tehnološka i znanstvena postignuća (usp. br. 179). Načelo opće namjene dobara izravno je povezano s *preferencijalnim izborom* Crkve, odnosno *ljubavlju za siromašne* koja se „*nadahnuje na evanđelju blaženstava, na Isusovu siromaštvu i na njegovoj pozornosti prema siromašnima. Ta ljubav odnosi se na materijalno siromaštvo i također na brojne oblike kulturnoga i vjerskog siromaštva*“ (br. 184). Djelatna ljubav obvezuje na uključivanje u djela tjelesnog i duhovnog milosrđa, ali također zahtijeva „*pozornost za socijalnu i političku dimenziju problema siromaštva*“, svjesna „*da se ne daje kao dar ljubavi ono što se već duguje na osnovi pravednosti*“ (br. 184).

### d. Načelo supsidijarnosti

Načelo supsidijarnosti prisutno je u socijalnom nauku Crkve od enciklike *Rerum novarum* (usp. RN 101-102, 123). Supsidijarnost je među najstalnijim i najkarakterističnijim uputama socijalnog nauka Crkve (usp. *Kompendij* 185). U osnovi, ono potvrđuje da je, kako bi se promicali dostojanstvo ljudske osobe i autentično opće dobro društva, potrebno da veće i više društvo brani, podupire i promiče manje i niže zajednice (usp. *Kompendij* 186). U pozitivnom smislu, to donosi različite vrste pomaganja ili pomoći (*subsidiium*) – ekonomsku, institucionalnu ili pravnu – a, u negativnom smislu, zahtijeva od društava višega reda da se ne miješaju ili nadomještaju manje društvene zajednice. Načelo se protivi i „*neopravdanoj i pretjeranoj prisutnosti države i javnoga aparata*“ (br. 187) i ekonomskih monopola, koji negativno utječu na ljudsku slobodu i inicijativu. Načelo također zahtijeva promicanje punog i aktivnog sudjelovanja svih građana, obitelji i posredničkih institucija na društvenopolitičkom polju. Jedino u slučaju iznimne potrebe, država može provoditi zamjensku zadaću, ali samo kao privremenu mjeru (usp. br. 188).

### e. Sudjelovanje

Sudjelovanje je karakteristična posljedica supsidijarnosti i uključuje sve djelatnosti preko kojih građani ili udruge pridonose ekonomskom, političkom i društvenom životu građanske zajednice kojoj pripadaju. Sudjelovanje je obveza



svake osobe i trebalo bi težiti ostvarenju općeg dobra u svim područjima društva (usp. br. 189). Aktivno, osposobljeno i učinkovito sudjelovanje svih građana predstavlja jedan od temelja i garancija svih demokratskih sustava (usp. br. 190). Kritično je u radu za veću dostupnost informacijama i obrazovanju u svrhu uklanjanja zapreka (kulturnih, pravnih i društvenih), kako bi se ostvarilo sudioničko djelovanje građana u oblikovanju njihovih zajednica. Među ove teške zapreke za sudjelovanje u društvenom i političkom životu spadaju: korupcija, odbojnost prema politici, apstinencija birača, *totalitarni ili diktatorski* režimi, birokracija *de facto* itd. (usp. br. 191).

#### **f. Načelo solidarnosti**

Ubrzani razvoj načina i sredstava komunikacije, koji se događa u ovom našem vremenu, stvorio je, nikada kao danas, raširenu svijest o povezanosti međuovisnosti među ljudima i narodima (usp. br. 192). Ipak, solidarnost nije samo *socijalno načelo*, nego je i *moralna krepost* koja je nužna za ispravno djelovanje institucija i preobrazbu *struktura grijeha* u *strukture solidarnosti*; to nije osjećaj „površnog ganuća zbog patnji tolikih ljudi [...]”. Naprotiv, to je *čvrsta i postojana odlučnost* u zauzimanju za *opće dobro* [...] i za dobro bližnjega” (usp. br. 193), slijedeći primjer i nauk Krista koji je bio solidaran s čovječanstvom sve do smrti na križu (usp. br. 196). Načelo solidarnosti poziva sve muškarce i žene da shvate kako imaju veliki dug prema svemu što je ljudski rod razvio u društvu, kao i prema sadašnjim i budućim generacijama (usp. br. 194).

#### **g. Temeljne vrijednosti društvenog života i put ljubavi**

U uzajamnoj povezanosti s gore navedenim načelima, socijalni nauk Crkve također naznačava četiri temeljne vrijednosti: istinu, slobodu, pravednost i ljubav. „Njihovo je prakticiranje siguran i potreban put da bi se postiglo osobno savršenstvo i čovječniji društveni suživot“ (br. 197). Pred često iskrivljenim slikama ljubavi, postoji hitna potreba ponovnog afirmiranja njezine vrijednosti kao „vrhovnog i općeg kriterija cjelokupne socijalne etike“ (br. 204), „najizvršnjega puta“ (usp. 1Kor 12, 31), iz čijeg se „unutarnjeg izvora“ rađaju druge vrijednosti (br. 205). Nijedno zakonodavstvo, nijedan sustav pravila ugovaranja ne može zamijeniti ljubav u „uvjeravanju ljudi i naroda da žive u jedinstvu, bratstvu i miru“ (br. 207). Socijalna i politička ljubav uključuje, ali se ne iscrpljuje u odnosima među osobama (br. 208); ona također zahtijeva da se nastoji oko temeljite obnove struktura, društvenih organizacija i pravnih sustava.

Ovaj opći pregled načela socijalnoga nauka predstavlja samo uvod u ove vrlo specifične teme. Postoji mnogo pitanja kojima se bavi ovaj nauk, poput ljudskih prava, obitelji kao osnovne stanice društva, međunarodne zajednice, očuvanja stvorenog, nastojanje oko mira itd. Nadamo se kako ćete, proučavajući i razgovarajući o ovdje predstavljenim načelima i vrijednostima, biti potaknuti naučiti više o socijalnom nauku Crkve i primijeniti ga na sva područja vašega života.

## **2. Predložena literatura i povezane internetske stranice**

- MEĐUNARODNI OPSERVATORIJ ZA SOCIJALNI NAUK CRKVE KARDINAL VAN THUÂN, *Četvrti izvještaj o socijalnom nauku Crkve u svijetu*, F. Felice et al., Cantagalli, Siena, 2012.
- MEĐUNARODNI OPSERVATORIJ ZA SOCIJALNI NAUK CRKVE KARDINAL VAN THUÂN, *Drugi izvještaj o socijalnom nauku Crkve u svijetu*, izd. G. Crepaldi i S. Fontanta, Cantagalli, Siena, 2010.
- HORNSBY-SMITH M. P., *An Introduction to Catholic Social Thought*, Cambridge, New York, 2006.
- KRIER MICH M. L., *The Challenge and Spirituality of Catholic Social Teaching, Revised edition*, Orbis, New York, 2011.
- PENNOCK M., *Catholic Social Teaching: Learning & Living Justice*, Ave Maria, Indiana, 2007.

- PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Kompendij socijalnoga nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

- 
- Organizacija Bread for the World: [www.bread.org](http://www.bread.org)
  - MEĐUNARODNI OPSERVATORIJ ZA SOCIJALNI NAUK CRKVE KARDINAL VAN THUÂN:  
<http://www.vanthuanobservatory.org/?lang=en>
  - Organizacija Catholic Relief Service: [www.catholicrelief.org](http://www.catholicrelief.org)
  - Biskupska konferencija SAD-a, Odjel za pravdu, mir i ljudski razvoj: [www.usccb.org/jphd](http://www.usccb.org/jphd)
  - Sveta Stolica: [http://www.vatican.va/phome\\_en.htm](http://www.vatican.va/phome_en.htm)
  - Organizacija NETWORK: [www.networklobby.org](http://www.networklobby.org)
  - Biskupska konferencija SAD-a, "Pro life" djelatnosti: [www.usccb.org/prolife](http://www.usccb.org/prolife)



### 3. Studija primjera: Milanski "Građansko-bratski laboratorij" – pripremio Gianluca Lista, OFS

Na zahtjev lombardijskoga Područnog vijeća, od jeseni 2010. do danas, malena, ali reprezentativna skupina svjetovnih franjevac iz različitih bratstava OFS-a grada Milana, započela je s „Građansko-bratskim laboratorijem“ koji ima dva cilja.

Prvi od njih je definiranje "metode" rada, kao suprotnost postojećem modelu u kojemu je teško pronaći način posredovanja koji se zasniva na dijalogu zahvaljujući kojemu – iako imamo različita gledišta o pitanjima o kojima se razgovara – slušamo jedni druge kako bismo pronašli zajednički put „bratskoga razumijevanja“, težeći ostvarivati opće dobro. Potom bi se ova metoda prenijela u naša mjesna bratstva, kako bismo bili mjesto za sve ljude u civilnom društvu koje zanima opće dobro, neovisno o njihovoj narodnosti, kulturi, političkim uvjerenjima ili vjerskoj pripadnosti. Drugi cilj se odnosi na „sadržaj“: postavljanje Evandjelja i crkvenog Učiteljstva za glavne izvore u pronalaženju značenja i usmjeravanja naših prijedloga.

Stoga smo zajedno radili na enciklici *Caritas in veritate* izrađujući radne materijale koji su onda prosljeđeni Područnome vijeću kako bi mogli biti upotrijebljeni u programima formacije nekoliko mjesnih bratstava. Potom smo nastavili koristeći Kompendij socijalnog nauka Crkve i imajući u vidu sadašnji povijesni trenutak obilježen ozbiljnom ekonomskom krizom koja proizlazi iz moralne i duhovne krize. Započeli smo tako s izučavanjem dokumenata koji bi nam mogli pomoći da razmotrimo nov način bavljenja ekonomijom, način koji nije odvojen od morala i etike. Ovaj način razmišljanja ima duboke korijene u našoj karizmi pa tako i u povijesti franjevačke duhovnosti.

Približavanje važnih događaja poput mjesnih i parlamentarnih izbora postali su prilika za raspravu među članovima *Laboratorija* koji traže način kako da ugrade *Pravilo OFS-a* i Evandjelje u svoja politička opredjeljenja. Raspravljali smo kao zajednica, poštujući različita mišljenja, ali i dajući prednost osjećaju „bratstva“, prirodnom našem franjevačkom opredjeljenju. Bez sumnje, molitva i oslanjanje na Riječ i Franjevačke izvore, za koje smo željeli da uvijek budu prisutni na našim sastancima, pomogli su u tome da Gospodin bude jasno prisutan u našem *Laboratoriju*.

Potom je, tijekom 2012., zajedno s Povjerenstvom za formaciju našega Područja, uveden uvodni tečaj socijalnog nauka Crkve. Tečaj se odvijao kroz četiri mjesečna sastanka (s preko šezdeset

sudionika na svakome), a na njemu je, počevši od objašnjenja razloga zbog kojih Crkva mora govoriti o društveno- političkim stvarnostima, predstavljena povijest i sadržaj socijalnoga nauka, kao i svjetovni franjevci koji su svoje živote uložili u služanje Crkvi i društvu, te su, na kraju, dane neke smjernice za obveze OFS-a u Crkvi i društvu u narednim godinama.

### **Predložene teme za promišljanje i razgovor u bratstvu**

Načelo dostojanstva ljudske osobe je ugrađeno u *Generalne konstitucije OFS-a*, osobito u II. poglavlje, posvećeno “Djelatnoj prisutnosti u Crkvi i društvu” (članci 17. -27.).

1. Iznova pročitajte ovaj dio *Konstitucija* i razgovarajte u bratstvu bar o člancima 18, t.1 i 22, t.2. Kako se oni primjenjuju? Ako se možda ne primjenjuju, zbog čega je to tako? Na koje načine bi se oni mogli primijeniti u tvom bratstvu?
2. Raspravite o značaju koji načela i vrijednosti katoličkog socijalnog nauka imaju u odnosu na konkretni društveni kontekst u kojemu se nalazi vaše bratstvo.

